

يىل : ۱ صايبى ۲

يىللىقى

عثمانلى مملەكتى ايچىن ۱۲ غروش
روسىيە و عجمستان ايچىن ۲ روبلە
باشقا مملەكتلر ايچىن ۵ فرانك

صايبىسى ۱۰ پارا

تۈرك سوزى

خلقە دوغرو كىتمەك ، خلق ايچون چالاشمق . . .

هفتەدە بىر « تۈرك بوردى » طرفندە چىقارىلماق

مدىرى جلال ساھر

ادارە خانە

استانبولده نور عثمانىيە
جادەسندە ۴۰ نومرولى
« تۈرك بوردى »

پنجشنبه ۱۷ نيسان ۱۳۳۰

بو صايبە كى بازىلار :

خلق ، عمر سيف الدين * شعر : اوتوكن اولكهسى . كوك آاب * تجارتك استقبالى (۱) : فضله قازانچ ، ن * كوچوك حكاية :
اختيار آراباجى ، جودت فخرى * تۈرك دنيا سنده : مرحوم توقايفك يىللىقى . مكاتبلىرى نصل قاپاتىورلر ، مىنسكى مسلمانلرى .
شهرلرلر آدلرىنى دكىشديرىورلر ، تۈرك سوزى * هفتەلىق حوادث ، ت . س

فضله قازانچ

هرگون گوريورزكه، اكمك، ات، البسه و سائر شيلر بهالاشيور؛ بالفرض، بوگونكى ات فيأتى ايله اون سنه اولكى فيأت آراسنده يوزده اللى فرق وارد و بوفوق، اون سنه صوگرا يارم مثلى زياده له شه جكدرد. بونك اثباته لزومى يوق! يالگىز سببى بيلمك لازم. بومعامله ده اكمك مهم سبب، قازانچك زياده لشمه سيدر؛ شبهه سزكه، برآز غريب گلدی. ديهه جكسگزكه، بزم صنعتكارلر يمزك بوگونكى قازانچلرى اُسكى زمانه نسبتله جوق آزدرد، حالبوكه بوگون، هرشى بهاليدرد، يعنى، قازانچ ايله يينه جك شيلر عىنى درجه ده بولونميور؟ تورك تجارتى ايچين دوغرو اولان بومطالعاه، تجارت عالمى ايچين دوغرو اولاماز. آوروپاده اولان بوتجارت عالمى، بى ده چنرله مشدر؛ داهاي، داهاي، داهاي، صاغلام، داهاي اوجوز ماللرى همىز آلييور، گيورز، بيبورز و قوللائييورز و بوسورتله هنوز بزده تشكىل اتمين تجارت عالمى ايچنه گيريورزكه، بوعالمده بزم بر استناد. كاهمز اوليور وياواش وياواش مى صنعتكارلر يمزى، برسيل گيى، باصوب گوتورييور. ايشته هر كسه مالى صانان بوتجارت عالمى قازانييور، عىنى رايچ بهاليلغه مقابل قازانييور. زيرا، فضله قازانچ ايچين (عمل) و (ثروت) گيى ايكى شيدن استفاده ايدلييور، مثلا برقونديراجى، هم كنديسى ايشله يهرك قازانييور و هم ده قازاندينى پاره ايله بر (قواوپه راتيف) شركتشك بر قاج حصه سنه اشتراك ايدلييور و تكرار استفاده ايدلييور، اگر فضله پاره بريكديرمش ايسه، بش آلتى (قواوپه راتيف) شركته ده اشتراك ايدلييلير. ايشته، بوگونكى مصرفه گوره كار!.. حالبوكه، بزده بويله اولمسيور، بالفرض اوزون چارشى

مسئله سنى آكلاتام: اُسكى زمانده، اوزون چارشينك ايشى گوزهل ايمش، مملكتهك محتاج اولدينى تحت ايشلرى، دوكمه ايشلرى، آغزلق، دامه تحتسى، طاوله تحتسى و سائر گيى شيلر ياييلير، صاتيليرمش. فقط بو اشيا، داهاي اوجوز بر فيأت ايله آوروپادن گيتريلنجه اوزون چارشى ايشلر لگه باشلادى؛ آوروپا معمولاتى ايله رقابت ايدمسيوردى. چونكه، اوزون چارشى ده، هر دكان آرى آرى ايش گورييور و آل ايله بر طاقم ابتدائى آلتلر ايله چاليشلدينى ايچين معمولاتنك فيآتيله آوروپا معمولاتنك فيأتى آراسنده بويوك برفرق بولونمسيوردى؛ نهايت، مشترى سىز قالدى و فقيرلشدى. حالبوكه، اگر بوايشجيلر برلشسلر و برشركت عقد ايتسولردى، درحال بر مؤسسه تشكىل ايدمسيولردى. زيرا، ايشجيلر حاضر ايدى؛ سرمايه ايسه، اولان دكانلر ك متفرق سرمايه لرى بر اساس تشكىل ايدر؛ بالاخره، شركت خيره، ترامواى شركتى و سائر «قواوپه راتيف» شركتلى گيى بر جوق حصه ايچين خارجى مشترىلر بولوناييليردى؛ بوجهدن هيچ شبهه ايديله مەلیدر. زيرا هر كس مأمور، عسكرك، ايشچى، بقال و سائر انسانلر بر قاج يردن پاره قازانچ احتياچى حس ايدلييورلر، چونكه بر يردن قازانچ، او مصرفى قورومسيور، متشبثلر، بوجهى عقللرندن چيقاراماليدرلر.

بويله بر ايشچى شركته ده آوروپا آلتلى ماكنلر و سائر قوللانچ ايجاب ايدرد؛ فقط، ظن ايديله سينكه، هر شيدنى ماكنه ياپار. خاير!.. بر فابريقه ده، آل ايشى اساسدركه اصنافز بوندن صيقينى چكمز لر. ماكنلر ك اداره سى ايچين ايسه، آوروپادن عمله، مهندس گيترتمك قولايذر و سائر ملتدره بويله يامشلدرد. مثلا روسلر: بونلر ده بزم گيى ماكنه علمندن كرى قالدقلى ايچين فابريقه لرى آوروپالى مهندس لره اداره ايدلييورلر و قازانييورلر. بيله لمكه، آوروپالى پاره قازانچ ايچين

جهنمده بيله چاليشير؛ بومسئله دن صيقينى چكملمز.

سرمايه، ايشچى و متخصصى اولدقن صوگرا قازانچه باشلانير. شيمدى قازانچ مسئله سنى تدقيق ايدلم. بويله بويوك مؤسس لرى ايچين قازانييورلر!..

سببى: بويوك ايشلره تشبث ايدرلر و مشترى بولدقن صوگرا ايشلرلر. مثلاً، بر حكومتك، بر جمعيتك، باشقه بر مؤسسە نك، بر تجارتخانه نك متعهدى اولورلر و ماللىرى فابريقه ده قالماز. صوگرا، يگى يگى شيلر كشف ايدرلر؛ و جوق ايش گوردكلى ايچين مصرف دها آزدرد؛ بر مالى اوجوز صاتارلر، آليچى زياده له شير. حالبوكه، بر دكانچى مشترى بولونجه يه قادار بر جوق شيلر ياپار؛ (ثروت و ايش) دن عبارت اولان بوم معمولاتى ده بر جوق سنه لر دكاننده قالير، صاتيلماز. بوبر ضرردر؛ فابريقه ده ايسه، بويله بر شى يوق.

ايشته، مؤسسە نك ايچى يوزى بللى اولدى. شيمدى اوزون چارشى اصنافك قازانچى حساب ايدلم:

- ۱: فابريقه ده ايشلە دكلى ايچين بريوميه آلاچقلىر.
- ۲: فابريقه نك سرمايه سنه اشتراك ايتدكلى ايچين عمومى كاردن ده استفاده ايدە جكلر.

بو، بردقيقه ده ايكى دقيقه لق كارله بوگونكى بهاليلغه قارشى گلمير؛ دكان قازانچى ايله گلممز.

اوزون چارشى حقنه سويلديگمىز تجارت اصولى؛ سارايشلدردده تطبيق ايديله ييلير. مثلاً، بقاللق، سراجلق باقيرجيلق، تحافيه جيلك و سائر صنعتلردن فضله قازانچ ايچين بر طاشله ايكى قوش ارمق اصوله تشبث اتمه ليدرد. زيرا، متفرق و فرد سرمايه سيله اداره ايدليك ايسته نيلىن دكانلر، ياشاياماز؟ تجارت عموميله شيبور.

بوجهى ديكر بر مقاله ده گوستره جكلر.

..

كوريورك مطابه

اختيار آرابه جى

اونى، آشاغيدن دوغرو گلن فاصله سز، بوغوق سسلريله بلكيورددم.. خفيف برغيچيرتى و نال طيقيرديسى آراسنده اونك بر پارچه ده رجا ايدلييور گيى هاقيران اصرلرى، جاده نك انسان سى آزاريشان عظمتلى گورولتولرندە بر فوق العاده لك ياپيوردى..

كوشه نك باشندن چيقدى: بواختيار بر آراباجيدى.. هر آديمده دورمق، ديگنلنك ايسته ين عاجز بريگيراييله، يوكلو آرابه يى عادتاً برابر كوروكلورلر، بر آديم داهاي آتمق ايچين صانكه قوتلرينك صوك دامله سنى ده آقيتمق ايستيورلردى.

رنگى اوچش ماوى بريازمه ايله سوسله ديگى پنه لشمش يوسكولسز فنسك تماميله قاباتامدينى اُسمر آلنده بر جوق چيز گيلر، ياشامق و قازانچ دردينك انصافسز يارمقلىيله چكيله ن درين، بوشوروق چيز گيلر.. توز، طوراق، و بلكه گوز ياشيله رنگى غيب ايتش صقانده صايلماز بياضلر واردى..

نه ايله دولو اولدقلىنى بيلمه ديگم چوواللر و كوفه لرك قوجامان بريغىيله اورتيديكى آراباي، ايلرله تعمير ايديلش طاقلىرى و ديزگينلىرى اوزرندن دوشه جك گيى دوران بوسيسقه بيگير، نچره نك اوگنه قدر طاشيله بيلدى و نهايت دورديلر..

أولا اوگما، صانكه ثولومك آللى و ديشلرى گورونيورمش حسنى ويره جك قدر، كيكلىرى ديشارى فيرلامش اولان بويگيرك طاشيدنى آراباي، بوقدر جوق يوكله ديگى ايچين قيزدم.. فقط، كيم بيلير، آشاغيدە بازارده ناصل كندىنى بگنمش، طمعكار بر تاجر بونى چاغيرمش «يا هيسنى، يا هيسچ برى!» ديهه قاشلرىنى چاته رق بوجوواللرى، كوفه لرى گوسترمشدى.. او ده صباحدن بى

هیچ برشی قازانمیدینی ایچنی چکدرک خاطرلامش؛ اگر بونی ده قاجیررسه .. استانبولک شعر رنکلیله بویانان آقشاملری، تنکه باجالی اوجگنی صارار و سواقلرده، اولرده غازلر یانارکن اونی آووجلریله، معدلهریله بکلهین بتون بر عاقله ناصل الی بوش، پارساز و اکمکسز، دونه جگنی دوشونمشدی. فقط ایشته آرتق داهالیرلر گیده میورلردی: دیوان یولینک منتظم و مهارتلی، قدرتلی انسان آلریله عادتاً دوز گیبی اولان یوقوشی، بو زواللی خسته بیگی ایچین طیرمانیلامیه حق قدر صارپدی. اوده صاری، قیریق قامچیس، گوموشی جاگتنک قاشی دوکیلوب صولوق آستارلری چیقان اوموزنده آصیلی، سسز و مایوس، کاه اوکدن، باشندن چکیور و بعضاً گری گیدوب ایپ دیزگنلری صالایه رق آرابه نك کنارندن «هایدی!» دییه یاردیم ایدیوردی ... اوزمان بیگیر، صوڭ بر قوت و تجربه ایله بورون ده لیکنی شیشیره رک، ایجه باجقلری آچهرق قیمیله یور؛ ایکی آدیم صوڭر آرابه ایله برابر گری، اُسکی رینه دونیوردی ...

اوڭا بریسی گلسده «بابا، نیچین دور میورسک؟» دییه سورسه ظن ایده رم که: «ناصیل، اوغل، ایکی گوندیری آچ ...» دییه جواب ویره جکدی.

ایشی، گوجی اولیانلرله عذاب، اشکنجه و بیچاره لک، کیمسه سزاک ایله؛ بر انسانک فنا طالعه کرییچ گیبی قاتیلاشمش قلیبرنی اویالامق، اگلندیرمک ایستیه نلر دوروب طویلانیورلردی ... او بونلره حتی یانندن گلوب گچن حاملره و آرابه جیلره بیله کندیسه یاردیم ایتملری؛ آرابه نك کنارلرندن، آرقه سندن شوپله بر پارچه دایانیورملری ایچین هیچ برشی سوبله میوردی ... فقط، آه یارب، اوقدر چوق رنکلر و سسلره، قنادلی برر جنوار گیبی، یوقوشدن قایوب اوچان شو ماکنه لی آرابه لرندن؛ بر مخلوقده کی جان گیبی گزلی اولان اوقوتدن بر پارچه ده بوجیلز، ائسز باجقلری اوستنده همان اوراده

آرییه جکمش، داغلیوریه جکمش گیبی سالانان زواللی خسته بیگیرینه گلسهیدی ...!

آرتق اوده اوغراشمقدن - بیلیم نه ایچین - واز گچیدی؛ ایپ دیزگنلری قامچیلره صارارق سوروکلنیر گیبی، آغیر آغیر بیگیرک یاننه گتیدی ویناغنده کی اُسکی قایشی طوتارق: «اگر آرتق یورو- میه جک و دوشه حکسه ک ... فقط بر از داهاه، بو شیمدی گیده جگمزه ده گل، حتی حیاتک یولی ده قیصالدی.» دیمک ایسته یین بو کوک بوینک بر استرحام وضعیتله اوڭا اوزون اوزون، درین درین باقدی: آشایدله اولسایدیم سونوک، رنکسز گوزلرنده کی یاشلری ده گوره بیله جکدم ... صوڭرا یان یانه، عادتاً بر لرینه دایانیورمشجه سینه خیلی بکله دیلر ... اکر آیا صوفیه دن دوغرو مظفر، جانلی شاقیرتیلرله یوقوشی دورمه دن، دیکلنمه دن چیقان دیگر بر یوک آرابه سنی، گوزلرنده بردنبره پارلایان امید و جسارت آتشلریله، گورمه سیدی کیم ییلرینه زمانه قدر، بلکه قارا کلقلر اینوب ییلدیزلردو غونجه یه قدر بویله بکله یه جکدی و اوزمان ... همان دیزگنلره قوشیدی و یوکلی آرابه، شکایتلی ایگلتیلرله یرندن قیمیلهادی ... پنجره مک اوگنده کی آغلرک یاپراقلری آراسندن بر مدت اونلری .. بیگیر، ضعیف اوزون بوینی؛ شیشکین بورون دلکلی؛ ایجه، تیتزه ک باجقلریله چیرینه رق و او .. صاری، قیریق قامچیس گوموشی جاگتنک قاشلری دوکیلوب صولوق آستارلری چیقان اوموزنده آصیلی؛ دیزگنلری اویناته رق، کنارندن دایانه رق مظفر، جانلی شاقیرتیلرله یوقوشی چیقان آرابه نك آرقاسندن سوروکلنیرلرکن اونلری گوزلرله تعقیب ایتدم ...

بلکه اونلر آرتق هیچ دورمه دن گیده جکر، یاخود ینه بر آغاچ دینده قارا کلقلر اینوب ییلدیزلر پارلایجه یه قدر بویله بکلیه جکدردی و اوزمان ... کندیسنی آرامغه چیقان مشتریس ده گلوب اوڭا آچی، آغیر سوزلرله

هایقیراجق؛ یوکلیری باشقه آرابه یه آلا جق، اونک یوزینه ده چیقاروب بر قاج پارا آماجقدی ..

شیمدی دورمه دن گیدرلرسه یارین و داهاه صوڭرا نه یایه جقلردی؟ عجباً بوقوتسز، خسته بیگیر اونک قیصه اولان حیات یولنک صوڭنه قادار برابر سوروکلنیر بیله- جکمیدی؟ .. یوقسه بر گون؛ نوبت بکلرکن، ینه بویله یوقوش چیقارکن بر گون دوشوب برداهاه قالمایه جقمیدی؟. اوزمان ده اختیار آرابه جینک حیات یولی داهاه قیصا لاجق و بویولک نهایتده کندیسنی - بونی ایشته اوده گورییوردی - باش اوچنده سیاه، قیریق بر سروی ایله بکله یین اُسکی بر مزار داهاه یاقینلره، عادتاً آیاقلرینک دینه گله جک و سیاه قوللریله اونی قارا کلقلرینه چکجه جکدی ..

صوڭرا ده خیالک پرده سی قالدی: استانبولک ناصل فقیر و خراب، قفسلرندن گوز یاشی و ایگلتی صیران بر محله سنده، شعر رنکلیله بویانان حزین آقشاملر، تنکه باجالی اُرککسز، اکمکسز اوجگنی صارار و سواقلرده، اولرده غازلر یانارکن اونی حالا آووجلریله معدلهریله بکله یین بتون بر عاقله یی گورر گیبی اولدم.

- شهرین اول: ۱۳۲۴ -

مهرت فخری

تورک ریاسنده

مرموم توفایفک یی. - شمال تورکلرینک سوگیلی خلق شاعری عبدالله توقایف مرحوم گچن ییل نیسانک ایگنجی کونی پک گنج ایکن تا گریسنه قاووشمشدی؛ اونی سوون دوستلری، شمالی قارده شلریمز اونی اونوتما دیلر. توقایفک وفاته بر ییل طولماسنی صیرا گتیره رک بوییل نیسان ابتدالرنده بوتون روسیه تورکلری آره سنده، همان هر تورک شهرنده توقایف گجه لری یاپیلدی؛ او گجه

طویلانانلر چیچکار آره سنه قونولش گوزلرسمنی گوره رک مرحومی خاطرلادیلار. گنجلر و خانلر طرفندن توقایف شعرلری اوقوندی. اونک صاغلغنده کی یاشایشی حقنده هرکسه معلومات و یریلدی و آدی اونودولنامه سی ایچون یایلا جق مکتبلر، مدرسه لر حقنده مذاکره لر اولوندی.

مکتبلری نصل قیایورلر. - روسیه نك تورکار یاشایان مملکتلرنده کی تورک-مسلمان مکتبلری شمدی یه قدر ابتدائی مکتبی اوله رق یاشامقده ایدیلر. صوڭ زمانرده حکومت بو مکتبلری قیامغه باشلامش ایدی. بونک باشلیجه سببی اوله رق گوستردکاری شی ده حو جا- لرک تورکیه ده تحصیل گوروپ گلمه لری در. گچن سنه هر طرفده اولدینی گیبی قریم ولایتده ده مکتبلری قیادتیلر. بوتون ولایتده یرلی حو جالرک اوقوتقلری اون بش یکریمی ابتدائی مکتب دوام ایدوب دورورکن بونلرکده بعضلرینک حو جالری استانبولده برایکی سنه اوقودقلری اوڭه سوروله رک بر قاق دانسی دهاقیامشدر. بونک اوزرینه قریمده آلوشنه شهرنده یرلی مسلمانلردن بر قومیسسیون یایلمش و بو قومیسسیون کندی آرالرندن بر هیئت سچهرک بوگونلرده لیوادیاده بولونان روس چارینه مکتبلرینک آچیلماسی ایچون رجایه گونده ره جکلرمش.

منیسکی مسلمانلری. - روسیه ولایتلرندن برینک مرکزی اولان منیسکی شهرنده ایکی بیگدن زیاده تورکلر یاشامقده درلر. شهرک «تاتار محله سی» دینیلن جاده سنده ۳۰۰ دن زیاده اولری واردر. یدی سنه اول بویوک و گوزهل بر جامع یاپیدیره رق جامعه کندی آرالرندن امام و مؤذن آیرمشلردر. بو کنارده قالمش تورکلر دایما روسلر آره سنده یاشامش اولدقلرندن اوتوری مع التأسف تورکجه یی تمامیه اونوتمشلر. دیللیری و یاشایشلری روسجه اولوب قالمشدر. چوغیسی ده تحصیل گورمش